

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30.10.2019, sp. zn. 23 Cdo 1192/2019, ECLI:CZ:NS:2019:23.CDO.1192.2019.1

Číslo: 55/2020

Právní věta:

Ujednání stran, které vznik práva na smluvní pokutu váže kromě porušení povinnosti na další právní skutečnost, kterou je odstoupení od smlouvy věřitelem pro porušení povinnosti dlužníkem, není zakázáno. Jde o ujednání o smluvní pokutě ve smyslu § 2048 o. z.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 30.10.2019

Spisová značka: 23 Cdo 1192/2019

Číslo rozhodnutí: 55

Číslo sešitu: 5

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Neplatnost právního jednání, Odstoupení od smlouvy, Smluvní pokuta

Předpisy: § 2001 o. z.

§ 2048 o. z.

§ 544 obč. zák.

§ 580 o. z.

§ 588 o. z.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Nejvyšší soud k dovolání žalobkyně zrušil rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 11. 10. 2018, sp. zn. 11 Co 319/2017, a rozsudek Okresního soudu v Teplicích ze dne 27. 6. 2017, sp. zn. 21 C 309/2016, v rozsahu výroku II., jakož i v závislém výroku III., a věc v tomto rozsahu vrátil Okresnímu soudu v Teplicích k dalšímu řízení.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Okresní soud v Teplicích rozsudkem ze dne 27. 6. 2017, č. j. 21 C 309/2016-46, uložil žalované povinnost zaplatit žalobkyni částku 6 984,39 Kč se zákonným úrokem z prodlení ve výroku blíže specifikovaným a s náklady spojenými s uplatněním pohledávky ve výši 2 400 Kč (výrok I.), zamítl žalobu co do částky 52 000 Kč a do nákladů spojených s uplatněním pohledávky ve výši 1 200 Kč (výrok II.) a rozhodl o náhradě nákladů řízení mezi účastníky (výrok III.).

2. V projednávané věci se žalobkyně domáhala zaplacení částky 6 884,39 Kč s příslušenstvím představující dluh za odebranou elektřinu pro potřeby podnikání na základě Smlouvy o sdružených službách dodávky elektřiny ze dne 7. 2. 2015 (dále jen „Smlouva“), částky 100 Kč představující smluvní pokutu za prodlení se zaplacením fakturované částky za odebranou elektřinu, částky 52 000 Kč představující smluvní poplatek z důvodu odstoupení od Smlouvy ze strany žalobkyně dne 21. 1. 2016 pro opakované neplnění platebních povinností žalovanou a dále zaplacení nákladů spojených s uplatněním těchto pohledávek.

3. Dle skutkových zjištění soudu prvního stupně žalobkyně a žalovaná uzavřely Smlouvu, na základě které žalovaná od žalobkyně v rámci své podnikatelské činnosti odebírala elektřinu v odběrném místě. Součástí Smlouvy bylo mj. ujednání, dle kterého v případě, že žalobkyně v souladu s energetickým zákonem od Smlouvy oprávněně odstoupí z důvodů opakovaného porušení platebních povinností souvisejících s dodávkou ze strany žalované, je žalobkyně oprávněna účtovat žalované smluvní pokutu zahrnující též případnou náhradu škody vzniklé žalobkyni neodebráním nasmlouvané elektřiny ve výši 400 Kč pro domácnost a 2 000 Kč pro kategorii podnikatel, a to za každý kalendářní měsíc i jeho část následující po dni ukončení dodávky od žalobkyně do konce doby trvání smlouvy (vč. případné prolongace). Žalobkyně svůj závazek ze Smlouvy plnila, žalovaná však řádně a včas neuhradila žalobkyni cenu odebrané elektřiny za období od 10. 9. 2015 do 6. 1. 2016 ve výši 6 884,39 Kč, splatnou dne 10. 2. 2016, a dostala se do prodlení. Žalobkyně dále žalované dle ujednání ve Smlouvě vyúčtovala smluvní pokutu ve výši 100 Kč za prodlení s platbou delší 10 dní. Žalobkyně od Smlouvy dne 21. 1. 2016 odstoupila pro opakované porušení platebních povinností žalované vyplývajících ze Smlouvy. Žalobkyně žalované posléze dne 29. 2. 2016 vyúčtovala smluvní pokutu ve výši 52 000 Kč, kdy až z upomínky žalobkyně vyplývá, že tato smluvní pokuta byla vyúčtována z důvodu odstoupení žalobkyně od Smlouvy pro porušování platebních povinností žalované dle ujednání ve Smlouvě.

4. Soud prvního stupně dospěl k závěru, že žaloba je důvodná v části týkající se žalobkyní uplatněného nároku na zaplacení částky 6 884,39 Kč se zákonným úrokem z prodlení a dále nároku na zaplacení smluvní pokuty ve výši 100 Kč. Žalobě rovněž vyhověl v části minimální výše nákladů spojených s vymáháním každé z těchto dvou pohledávek. Důvodnou ji však neshledal co do nároku na zaplacení částky 52 000 Kč s příslušenstvím, kterou žalobkyně požaduje po žalované uhradit jako smluvní pokutu dle Smlouvy a vyúčtování smluvní pokuty. Tento nárok žalobkyně považoval soud prvního stupně za neurčitý a dále dodal, že dle nyní platné právní úpravy – ustanovení § 2048 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále též jen „o. z.“), lze smluvní pokutu sjednat pro případ porušení smluvené povinnosti, přičemž v projednávané věci byla smluvní pokuta vázána na odstoupení žalobkyně od Smlouvy, tedy na výkon práva, nikoliv na porušení smluvní povinnosti, byť k odstoupení od Smlouvy došlo v důsledku porušení smluvních povinností žalované. Současně uvedl, že ujednání ve Smlouvě, o které žalobkyně předmětný nárok opírá, se zjevně příčí dobrým mravům, a bylo by jej proto nutné rovněž shledat absolutně neplatným.

5. K odvolání žalobkyně odvolací soud rozsudkem v záhlaví uvedeným rozsudek soudu prvního stupně potvrdil ve výrocích II. a III. (první výrok) a rozhodl o náhradě nákladů odvolacího řízení (druhý výrok).

6. Odvolací soud se ztotožnil s dílčím závěrem soudu prvního stupně ohledně absolutní neplatnosti předmětného ujednání o smluvní pokutě. Při právním posouzení nároku žalobkyně přitom vycházel z ustálené judikatury Nejvyššího soudu, dopadající dle jeho názoru na souzený případ, když hmotněprávní úprava smluvní pokuty dle zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění účinném do 31. 12. 2013 (dále též jen „obč. zák.“), je stejná jako podle nyní platného o. z. Uvedl v této souvislosti, že Nejvyšší soud opakovaně zdůraznil, že povinnost zaplatit smluvní pokutu podmíněnou nejen porušením smluvní povinnosti jednou stranou, ale i následným odstoupením od smlouvy, je ujednáním odporujícím ustanovení § 544 obč. zák. (nyní platnému ustanovení § 2048 o. z.),

upravujícím institut smluvní pokuty. Odstoupení od smlouvy, ať už ze zákona, nebo na základě ujednání účastníků, nepředstavuje porušení smluvní povinnosti, na něž by mohla být řádně navázaná povinnost zaplatit smluvní pokutu dle § 2048 o. z. Je-li smluvní pokutou sankcionován v podstatě výkon práva odstoupit od smlouvy, je ujednání o povinnosti platit smluvní pokutu při odstoupení od smlouvy třeba považovat za absolutně neplatné podle § 580 odst. 1 o. z., k čemuž soud přihlédne i bez návrhu (§ 588 o. z.), aniž by bylo rozhodující, že odstoupení od smlouvy bylo vyvoláno porušením povinností druhou smluvní stranou. Kumulativní vázanost povinnosti platit smluvní pokutu na porušení smluvní povinnosti i na následné odstoupení od smlouvy představující výkon práva brání tomu, aby na smluvní pokutu bylo pohlíženo tak, jak si zákon žádá, tedy jako na sankci za porušení povinnosti, pročež takové její sjednání nemůže obstát jako platné (srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. 4. 2014, sp. zn. [33 Cdo 2493/2013](#), rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 10. 1. 2011, sp. zn. [23 Cdo 2575/2010](#), či rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 7. 6. 2017, sp. zn. [23 Cdo 3894/2015](#)).

7. Odvolací soud tedy uzavřel, že vzhledem k tomu, že žalobkyně opírá svůj žalobní nárok na zaplacení smluvní pokuty ve výši 52 000 Kč o neplatné smluvní ujednání, když se nejedná o sankci za porušení smluvní povinnosti, ale je vázána na výkon práva žalobkyně, rozhodl soud prvního stupně správně, pokud žalobu v části tohoto návrhu jako nedůvodnou zamítl (byť z jiných důvodů), a to včetně požadavku na zaplacení nákladů spojených s uplatněním této nedůvodné pohledávky ve výši 1 200 Kč. S ohledem na závěr o absolutní neplatnosti smluvního ujednání pro rozpor se zákonem podle § 580 o. z. se pak odvolací soud z důvodu nadbytečnosti nezabýval dalšími důvody, pro které soud prvního stupně žalobu v části nároku na zaplacení smluvní pokuty zamítl.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

8. Proti rozsudku odvolacího soudu podala žalobkyně (dále též „dovolatelka“) dovolání s tím, že je považuje za přípustné dle ustanovení § 237 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád (dále jen „o. s. ř.“), neboť napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného práva, jež v rozhodování odvolacího soudu dosud nebyla vyřešena, a to otázky, zda za právní úpravy soukromého práva účinné od 1. 1. 2014 smluvní strany mohou platně ujednat smluvní klauzuli o povinnosti jedné ze smluvních stran uhradit druhé smluvní straně určitou částku pro případ, že nastane jiná právní skutečnost, než je porušení smluvní povinnosti. Současně pak dovolatelka uvádí, že se odvolací soud dle jejího názoru odchýlil od ustálené rozhodovací praxe odvolacího soudu, když nárok žalobkyně neposoudil z jiného právního titulu než z toho, který předestřela sama žalobkyně, a právní jednání smluvních stran neposoudil podle jeho obsahu.

9. Dovolatelka uplatňuje dovolací důvod nesprávného právního posouzení věci dle ustanovení § 241a odst. 1 o. s. ř., přičemž namítá, že odvolací soud dospěl k nesprávnému závěru o možnosti zcela nekriticky aplikovat judikaturu odvolacího soudu vztahující se k ustanovení § 544 obč. zák. na projednávaný případ. S tímto závěrem nesouhlasí, když přes jazykovou podobnost § 544 obč. zák. a § 2048 o. z. nelze pominout posun v základních principech a zásadách soukromého práva, z nichž je nezbytné při interpretaci právních předpisů vycházet. Odkazuje v tomto ohledu na zásadu legální licence zakotvenou v ustanovení § 1 odst. 2 o. z., jakožto jednu ze základních zásad aktuálně platné právní úpravy, a dodává, že došlo k zásadnímu posunu od kolektivního pojetí občanského práva k pojetí individualistickému. Upozorňuje také na výslovné připuštění možnosti smluvních stran ujednat si i takové smluvní ujednání, které zákon výslovně nepředpokládá, pakliže je zákon nezakazuje, a zároveň na obecný odklon od absolutní neplatnosti právních jednání a přijetí zásady, že na právní jednání je nutno hledět spíše jako na platné než jako na neplatné, vyjádřené v ustanovení § 574 o. z. Dovolatelka tak má za to, že předmětné smluvní ujednání měl odvolací soud posoudit jako platné ujednání zákonem nepojmenované smluvní klauzule, nikoliv jako ujednání o smluvní pokutě, přičemž v této souvislosti poukazuje rovněž na důvodovou zprávu k § 2048 až 2052 o. z.

10. Dovolatelka navrhuje, aby Nejvyšší soud zrušil rozhodnutí odvolacího soudu a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

11. K dovolání žalobkyně se žalovaná dle obsahu spisu nevyjádřila.

III.

Přípustnost dovolání

12. Nejvyšší soud (jako soud dovolací dle § 10a o. s. ř.) po zjištění, že dovolání bylo podáno včas, osobou k tomu oprávněnou a řádně zastoupenou podle § 241 odst. 1 o. s. ř., zkoumal, zda dovolání obsahuje zákonné obligatorní náležitosti dovolání a zda je přípustné.

13. Podle ustanovení § 236 odst. 1 o. s. ř. dovoláním lze napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, pokud to zákon připouští.

14. Podle ustanovení § 237 o. s. ř., není-li stanoveno jinak, je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu nebo která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo má-li být dovolacím soudem vyřešená právní otázka posouzena jinak.

15. Dovolací soud shledal dovolání přípustné, neboť v judikatuře Nejvyššího soudu nebyla v poměrech zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, dosud řešena otázka platnosti ujednání o smluvní pokutě vázané jednak na porušení povinnosti dlužníka a jednak na odstoupení od smlouvy ze strany věřitele.

IV.

Důvodnost dovolání

16. Odvolací soud svůj závěr o absolutní neplatnosti ujednání stran, které vázaly vznik práva na smluvní pokutu spolu s porušením povinnosti dlužníka i na odstoupení od smlouvy věřitelem, opřel o závěry dosavadní judikatury přijaté při výkladu předchozí úpravy soukromého práva v obč. zák. a v zákoně č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník (dále jen „obch. zák.“), přičemž současně bez podrobnější argumentace odkázal na právní úpravu neplatnosti právních jednání podle § 580 o. z. a § 588 o. z.

17. Ve vymezení možností stran ujednat si pro případ porušení povinnosti smluvní pokutu je právní úprava občanského zákoníku z roku 2012 (§ 2048 o. z.) obdobná (kromě terminologického upřesnění „strany“ namísto „účastníci“) jako v posledním účinném znění občanského zákoníku z roku 1964 (§ 544 obč. zák.). Dosavadní judikatura přijatá k právní úpravě podle obč. zák. a obch. zák. dospívala k závěrům o absolutní neplatnosti ujednání výkladem ustanovení upravujících smluvní pokutu i výkladem ustanovení o neplatnosti právních úkonů pro rozpor se zákonem podle § 39 obč. zák. Dospěl-li proto odvolací soud k závěru o absolutní neplatnosti ujednání stran s poukazem na dřívější judikaturu ve spojení s blíže podrobněji neodůvodněným odkazem na ustanovení § 580 a § 588 o. z., upravující odlišné pojetí neplatnosti právních jednání oproti § 39 obč. zák., je jeho právní posouzení nesprávné.

18. Vystavěl-li tedy odvolací soud své odůvodnění rozhodnutí, kromě neplatnosti právních jednání podle občanského zákoníku z roku 2012 na závěrech dosavadní judikatury k povaze samotné právní úpravy smluvní pokuty, nezbylo dovolacímu soudu než se s otázkou aplikovatelnosti této judikatury přijaté k předchozí právní úpravě soukromého práva vypořádat. Protože však procesní senát řešil otázku platnosti sjednání smluvní pokuty při výkladu již nové úpravy soukromého práva podle § 2048

a násl. o. z., neshledal zákonné předpoklady pro předložení věci velkému senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu (§ 20 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů).

19. Dosavadní judikatura vycházela ze striktního posuzování limitů sjednávání smluvní pokuty pouze pro případy porušení povinnosti podle kogentního § 544 odst. 1 obč. zák. a jako absolutně neplatné posuzovala sjednání smluvní pokuty pro různé právní skutečnosti představující nikoliv porušení povinnosti, ale výkon práva. Nejčastější byly situace sjednání smluvní pokuty pro případ odstoupení od smlouvy, podání výpovědi a podobně. Nejvyšší soud již např. v rozsudku ze dne 31. 3. 1998, sp. zn. 3 Cdo 1398/96, vyslovil právní závěr, že § 544 odst. 1 obč. zák., který je kogentní povahy, umožňuje sjednání smluvní pokuty pouze pro případ porušení smluvní povinnosti. Odstoupení od smlouvy, ať již ze zákona, nebo na základě ujednání účastníků (§ 48 odst. 1 obč. zák.), nemůže být porušením smluvní povinnosti. Proto strana, která jednostranným úkonem platně od smlouvy odstoupila, neporušila žádnou smluvní povinnost, nýbrž pouze vykonala právo, které jí podle smlouvy náleželo (srov. rozsudky Nejvyššího soudu ze dne 20. 9. 2000, sp. zn. [25 Cdo 2577/98](#), ze dne 21. 1. 2002, sp. zn. [33 Odo 771/2001](#), a ze dne 31. 8. 2004, sp. zn. [33 Odo 111/2004](#)). Rovněž Ústavní soud (srov. nálezy Ústavního soudu ze dne 11. 10. 1999, sp. zn. [IV. ÚS 276/99](#)) dospěl k závěru, že odstoupení od smlouvy, ať již ze zákona, nebo na základě ujednání účastníků, nemůže být porušením smluvní povinnosti. Proto strana, která učiněným jednostranným úkonem platně od smlouvy odstoupila, neporušila žádnou smluvní povinnost, nýbrž pouze vykonala právo, které jí podle smlouvy náleželo.

20. Nejvyšší soud striktní pohled na předpoklady, pro něž vzniká právo na zaplacení smluvní pokuty, následně ještě rozšířil. Bylo-li zaplacení smluvní pokuty vázáno na odstoupení účastníka od smlouvy, byť odůvodněné porušením povinnosti druhé smluvní strany, šlo o ujednání, které odporovalo kogentnímu § 544 odst. 1 obč. zák. a jako takové bylo podle § 39 téhož zákona neplatné. Podle Nejvyššího soudu nebylo možné kumulovat dva předpoklady, tj. porušení povinnosti dlužníkem a odstoupení od smlouvy věřitelem, nebo vznik povinnosti zaplatit smluvní pokutu vázat kumulativně jak na porušení smluvní povinnosti, tak na následné odstoupení od smlouvy (viz rozsudky Nejvyššího soudu ze dne 30. 11. 2004, sp. zn. [32 Odo 1113/2003](#), ze dne 21. 10. 2004, sp. zn. [33 Odo 813/2002](#), ze dne 30. 10. 2008, sp. zn. [32 Cdo 815/2007](#), ze dne 31. 8. 2011, sp. zn. [33 Cdo 1216/2010](#), ze dne 19. 10. 2011, sp. zn. [28 Cdo 2720/2011](#)). Smluvní pokutu, kterou bylo nutno ve smyslu § 544 odst. 1 obč. zák. vázat vždy na případ porušení smluvní povinnosti, bylo možno sjednat vždy jako nepodmíněnou (rozsudky Nejvyššího soudu ze dne 10. 1. 2011, sp. zn. [23 Cdo 2575/2010](#), a ze dne 3. 3. 2015, sp. zn. [28 Cdo 3251/2014](#)).

21. V posuzovaném případě jde právě o takovou situaci, kdy je k zaplacení smluvní pokuty povinná smluvní strana, která porušila smluvní povinnost, avšak až za předpokladu, že druhá (oprávněná) smluvní strana od smlouvy odstoupila.

22. Podle § 2048 o. z., ujednají-li strany pro případ porušení smluvené povinnosti smluvní pokutu v určité výši nebo způsob, jak se výše smluvní pokuty určí, může věřitel požadovat smluvní pokutu bez zřetele k tomu, zda mu porušením utvrzené povinnosti vznikla škoda. Smluvní pokuta může být ujednána i v jiném plnění než peněžitém.

23. Lze přisvědčit dovolatelce, poukazuje-li na pojetí současného občanského zákoníku z roku 2012, že v jeho poměrech je ještě více zdůrazňováno, oproti občanskému zákoníku z roku 1964, že nezakazuje-li to zákon výslovně, mohou si osoby ujednat práva a povinnosti odchylně od zákona (§ 1 odst. 2 o. z.) a na právní jednání je třeba spíše hledět jako na platné než jako na neplatné (§ 574 o. z.).

24. Ujednání stran, které vznik práva na smluvní pokutu váže kromě porušení právní povinnosti na

další právní skutečnost, kterou je v tomto případě odstoupení od smlouvy věřitelem pro porušení povinnosti dlužníkem, není zakázáno, a je tedy přípustné. Zároveň přitom takové ujednání nevybočuje ani z limitů definičního vymezení smluvní pokuty, jak vyplývají z § 2048 o. z., nejde tedy o ujednání inomínatní. Možnost takového ujednání nevyklučuje ani právní úprava odstoupení od smlouvy (§ 2001 a násl. o. z.).

25. Účelem takového ujednání může být sankcionovat stranu, která by svým jednáním nebo opomenutím porušila smlouvu takovým způsobem, který by odůvodnil právo druhé smluvní strany od smlouvy odstoupit, přičemž samotné odstoupení od smlouvy by nepředstavovalo dostatečnou sankci pro porušivší stranu.

26. Smluvní pokuta tak plní i svou základní funkci kompenzační, kdy nahrazuje předpokládanou škodu. Zároveň takové smluvní ujednání dává oprávněné straně možnost nevyužít svého práva vůči smluvní straně, která porušila smlouvu, smluvní vztah ukončit odstoupením od smlouvy a dále pokračovat ve smluvním vztahu bez sankcionování porušivší smluvní strany.

27. Závěr dosavadní judikatury o neplatnosti právního jednání, dosud dovozované dokonce jako neplatnosti absolutní, nesleduje přitom ochranu povinné strany. Oproti situaci, kdy by právo na smluvní pokutu vzniklo vždy bez dalšího již porušením, mají zde strany smluvní dohodou vytvořen prostor pro to, aby smluvní pokuta po porušení povinnosti dlužníkem zatím aktivována nebyla a dlužník mohl svůj dluh splnit ještě předtím, než věřitel případně od smlouvy odstoupí. Ochranný účel případné neplatnosti právního jednání svědčí v řešené otázce, tedy naopak pro opačný závěr, než při výkladu předchozí úpravy soukromého práva zastávala judikatura dříve. Nelze proto setrvávat na dosavadních závěrech o absolutní neplatnosti takového právního jednání. Ujednání, které je pro povinnou stranu výhodnější, by bylo v takových případech zakázáno a strany by byly nuceny sjednávat ujednání automatické, méně výhodné.

28. Podle odvolacího soudu „je-li smluvní pokutou sankcionován v podstatě výkon práva odstoupit od smlouvy, je ujednání o povinnosti platit smluvní pokutu při odstoupení od smlouvy třeba považovat za absolutně neplatné podle § 580 odst. 1 o. z., k čemuž soud přihlédne i bez návrhu (§ 588 o. z.), aniž by bylo rozhodující, že odstoupení od smlouvy bylo vyvoláno porušením povinností druhou smluvní stranou“. Obdobně dovozovala část judikatury (rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 3. 3. 2015, sp. zn. [28 Cdo 3251/2014](#)), že „smluvní pokutou v podstatě nebylo postihováno porušení povinností žalobcem, ale až na ně navázaný výkon práva žalované odstoupit od smlouvy z důvodu porušení povinností žalobcem“.

29. Zde je přitom třeba zásadně odlišit situaci, kdy podle ujednání stran má smluvní pokutu zaplatit dlužník, odstoupí-li tento dlužník od smlouvy, od situace, kdy podle dohody stran právo na smluvní pokutu vznikne, poruší-li dlužník povinnost a současně věřitel odstoupí od smlouvy. V nyní projednávané věci (tedy ve druhém případě) nejde o sjednání smluvní pokuty pro případ výkonu práva (jako v prvním případě). Není postihována strana, která odstupuje od smlouvy, nejde tedy o sankcionování výkonu práva.

30. Stranám samozřejmě nebrání, aby si ujednaly vznik práva na smluvní pokutu jen ve vazbě na porušení povinnosti a současně (samostatně) předpoklady pro odstoupení od smlouvy, přičemž právo na smluvní pokutu nebude s odstoupením věřitele nijak svázáno. Pro současný závěr dovolacího soudu v projednávané věci je však podstatné, že stejně tak zákon nezakazuje, aby strany vznik práva na zaplacení smluvní pokuty kromě porušení povinnosti dlužníkem vázaly i na odstoupení od smlouvy věřitelem. Případně, aby vznik práva na smluvní pokutu vázaly jen na porušení povinnosti dlužníkem a na odstoupení od smlouvy věřitelem vázaly jen její splatnost.

31. Kriticky se k závěrům o absolutní neplatnosti takových ujednání či přímo k dovozované

nemožnosti sjednat smluvní pokutu „jako podmíněnou“ a nemožnosti „vázat smluvní pokutu kumulativně na porušení povinnosti a odstoupení“ v literatuře vyjadřují i mnozí autoři, např. (abecedně řazeno) Barabáš, Bříza, Čech, Dohnal, Horák, Starha nebo Šilhán (viz BARABÁŠ, I. Smluvní pokuta v kontextu podnikových transakcí. In: Vsehrd.cz [online]. Dostupné z: <https://www.vsehrd.cz/>; BŘÍZA, P., HORÁK, P. Komentář k § 2048. In: PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 2074; DOHNAL, J. Obrácené odstupné jako smluvní pokuta. Právní rozhledy. 2011, č. 16, s. 592-594; ČECH, P. Judikatura ke smluvní pokutě. In: Vsehrd.cz [online]. Dostupné z: <https://www.vsehrd.cz/>; STARHA, Š. Smluvní pokuta v novém občanském zákoníku. Rekodifikační novinky. 2012, č. 8, s. 6-7; ŠILHÁN, J. Právní následky porušení smlouvy v novém občanském zákoníku. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 402).

32. Dovolací soud konečně poukazuje na to, že v projednávané věci jde, spolu s interpretací zákonné úpravy smluvní pokuty, o výklad právního jednání stran. Základním principem, na němž je vystavěna úprava závazkového práva, je přitom princip autonomie vůle vyjádřený v článku 2 odstavci 3 Listiny základních práv a svobod. Z tohoto principu a z funkce soukromoprávní smlouvy jako hlavního nástroje soukromoprávní regulace ustálená judikatura dovozuje jako základní princip výkladu smlouvy prioritu takového výkladu, který nevede k závěru o neplatnosti smlouvy, je-li takový výklad možný (srov. např. nálezy Ústavního soudu ze dne 14. 4. 2005, sp. zn. [I. ÚS 625/03](#), uveřejněný pod číslem 84/2005 Sbírky nálezů a usnesení Ústavního soudu, nálezy Ústavního soudu ze dne 3. 8. 2011, sp. zn. [II. ÚS 3381/10](#), uveřejněný pod číslem 138/2011 tamtéž, a rozsudky Nejvyššího soudu ze dne 27. 3. 2008, sp. zn. [26 Cdo 2317/2006](#), ze dne 27. 4. 2011, sp. zn. [23 Cdo 1212/2010](#), a ze dne 28. 8. 2012, sp. zn. [32 Cdo 3488/2010](#)).

33. Nejvyšší soud přitom zdůrazňuje, že vzhledem k vázanosti dovolacími důvody a řešením otázky, na níž bylo založeno rozhodnutí odvolacího soudu, neřešil otázku možnosti stran sjednat povinnost plnit ze strany dlužníka označenou jako smluvní pokuta pro případ odstoupení do smlouvy ze strany dlužníka či odstoupení od smlouvy ze strany věřitele, nýbrž jen situaci, kdy právo na zaplacení smluvní pokuty je vázáno jak na porušení povinnosti ze strany dlužníka, tak na odstoupení od smlouvy ze strany věřitele.

34. Vzhledem k výše uvedenému se Nejvyšší soud již dalšími námitkami žalobkyně nezabýval.

35. Jelikož z hlediska uplatněného dovolacího důvodu není rozsudek odvolacího soudu správný, Nejvyšší soud jej podle § 243e odst. 1 o. s. ř. zrušil, a protože důvody, pro které byl zrušen rozsudek odvolacího soudu, se vztahují i na rozsudek soudu prvního stupně, zrušil jej v rozsahu výroku II. a závislého výroku III. o náhradě nákladů řízení také a věc vrátil v tomto rozsahu soudu prvního stupně k dalšímu řízení (§ 243e odst. 2 věta druhá o. s. ř.).